

॥ ॐ श्री साईराम ॥

प्रशांती संदेश - ८३

आज सकाळसाठी 'टिप्स टु पीस' 'शांततेसाठी सूचना' असा विषय आहे. मी पुनरुच्चार करतो, 'शांततेसाठी सूचना.'

मी जमवू शकलेल्या काही माहितीबद्दल तुमच्याशी बोलायला मला आवडेल.

सामान्यतः आपण आपली काही खास ध्येये आणि त्या ध्येयाप्रत पोहोचणे हे आपण ठरवलेलं असतं. त्या ध्येयाप्रत पोचण्यासाठी आणि लक्ष्य प्राप्त करून घेण्यासाठी आपणाला ह्या चढाओढीच्या जगात खूप संघर्ष करावा लागतो. ते ध्येय कुठून निर्माण झालं, त्याचं मूळ कुठे आहे आणि लक्ष्याचे मूळ काय व कुठे आहे हे शोधू लागलो तर उत्तर अगदी साधं, सोपं असतं. ते म्हणजे- 'अहम्' हा ध्येय आणि लक्ष्य यांच्या बरोबरीने अधिकाधिक वाढत जातो. जेव्हा तुम्ही म्हणता, 'मला ते करायला हवे... मला ते पूर्णतेला नेले पाहिजे' तेव्हा तो 'अहम्' जास्त जास्त बळकट होत जातो. 'मला ते करायलाच हवं... मला ते केलंच पाहिजे' असं म्हणणारा तो अहम्च असतो. हा अहम् हे जाहीर करतो. दुसऱ्या शब्दात सर्व ध्येये ही 'अहम्'चीच असतात.

शांततेतच राहायचं असेल तर पहिली गोष्ट म्हणजे आपण आपल्याकरता कोणतीच ध्येये किंवा उद्दिष्टे ठरवू नयेत.

भगवत्गीतेत असं सांगितलं आहे, कर्म करत राहणं हे तुमचे कर्तव्य आहे, तुम्ही तुमचे काम करा आणि भगवंतावर निर्णय सोपवा. कर्मणि एव अधिकारः ते, मा फलेषु कदाचन! तुम्हाला कृती करण्याचा पूर्ण अधिकार आहे, पण निर्णयाच्या फळावर नाही. ह्याचा सरळ अर्थ असा की, ध्येय आणि उद्दिष्टे यांच्या पोषणाने अहम्ला पोसू नका.

म्हणून 'शांततेसाठी सूचना' ह्या शीर्षकाचं पहिलं आणि महत्वाचं तत्त्व म्हणजे चिंता किंवा अट्टहास करू नका. म्हणजेच ध्येयाप्रत पोचणे म्हणजे लक्ष्य गाठणे होय.

आता मी दुसऱ्या मुद्द्याकडे वळतो.. अगदी कौटुंबिक स्तरापासून ते सर्व प्रकारच्या सामाजिक स्तरांवर सर्व ठिकाणी आपण अपेक्षा करत असतो. आजूबाजूची कुठलीही पातळी असो, मग ती मित्र, कुटुंबातील व्यक्ती असोत, कचेरीतील असो, कॉलेजमध्ये असो तेथील सर्व लोकांकडून आपण अपेक्षा करतो, होय आपण अपेक्षा करतोच. आणि जेव्हा त्या अपेक्षा पूर्ण होत नाहीत, तेव्हा आपण निराश होतो. तेव्हा कसल्याही अपेक्षा न ठेवणं हेच सर्वांत चांगलं. आपण आपलं काम करीत राहावं. आपलं काम मनापासून व आनंदानं करत राहावं. याचा अर्थ निरपेक्ष असावं हा दुसरा मुद्दा आहे. मला तुमच्या लक्षात आणून द्यायचं आहे की अपेक्षा न धरता कामाचा आनंद लुटा. त्यामुळे निरहंकारीपणामध्ये आनंद उपभोगणं, हे कृतज्ञता आणि आभारी असण्याची वृत्ती असते. जेव्हा ध्येयच ठरवले नसेल तर 'अहम्' येणारच नाही, तसेच कोणतेही लक्ष्य नसेल तर तुम्ही निरहंकारी राहाल. ह्या निरहंकारी स्थितीमध्ये आनंद, कृतज्ञता आणि आभारी असण्याची भावना असते.

पण इथे एक असा मुद्दा आहे की तुमचा नाहीसा झालेला अहंकार परत येण्याची शक्यता असते. आपल्याला ह्याबद्दल खूपच सावध असावं लागतं; कारण त्याने तुम्हाला कायमच सोडलेलं नसतं. म्हणून आपल्याला त्याबद्दल खूपच सावधान राहिलं पाहिजे. खरं सांगायचं तर निहंकारी होण्यासाठी एक गुपित आहे, एक पद्धत आहे, ती म्हणजे 'नेहमी जिथे आहात तिथेच राहा.' आपण नेहमी भविष्यातील स्थळ, काळाचा विचार करतो. अहंकार हा अशा तऱ्हेने काम करत असतो. जेव्हा तुम्ही 'आत्ता आणि इथेच असता, तेव्हा अहंकाराला शिरकाव करता येत नाही. म्हणून निरहंकारी राहण्याची किल्ली म्हणजे नेहमी जिथे असता तिथेच राहा. विचारांती असे तुमच्या लक्षात येईल की, अहंकाराचे अस्तित्व त्याच्या नसण्यामध्येच असते. दाखला म्हणून भूतकाळ हा भूतकाळच, तो संपला, तरीसुद्धा अहम्ला अजूनही भूतकाळाबद्दलच गर्व वाटत असतो.

आपल्याला असं बोलत असणारे अहंकारी लोक माहीत आहेत. ते म्हणतात, “मी असा होतो, तसा होतो वगैरे. का? ते वर्तमानात जगत नाहीत, ते त्यांच्या भूतकाळातील गोष्टींबद्दल बढाया मारतात, प्रौढी मिरवतात आणि कधी कधी तो अहंकार असेही म्हणतो की “मी हे करू शकलो असतो, मी ते केलं असतं... आज सकाळीच मी ते करायचं ठरवलं होतं” इ. याचा अर्थ न केल्याच्या जाणीवेची रुखरुख राहणं, पश्चात्ताप होणं म्हणजेच ते आता वर्तमानातील ह्या क्षणात जगत नसतात. कारण भूतकाळाला अस्तित्त्वच नसतं. भूतकाळ हा वर्तमानकाळ नसतो. भविष्यकाळही अस्तित्वात नसतो. म्हणून ह्या अस्तित्त्व नसण्याच्या काळातच ‘अहम्’ फोफावतो. हे आपल्याला त्याच्या विप्लेषणाने आणि शोधानी समजेल.

तेव्हा पहिला मुद्दा म्हणजे ध्येय नसावे, दुसरा मुद्दा म्हणजे अपेक्षा नसाव्यात आणि तिसरा मुद्दा असा की तुम्ही आहात तेथेच राहा. त्यामुळे तुम्ही अहंकारविरहित राहणं किंवा निरहंकारी असणं. आता मी तुमच्यापुढे दुसराच एक मुद्दा ठेवतो. आपल्याला नेहमी असं वाटत असतं आणि इतरांना सांगावंसं वाटतं की ‘मी हे केलं’, ‘तुम्हाला माहीत आहे का की हे घर मी माझं या किंमतीत बांधलं’, ‘मी पोस्टात काम करत असताना माझ्या मुलांना वाढवलं’, ‘मी ह्या गोष्टी नव्यानं करू शकलो असतो’, ‘त्या काळी मी खेळात अव्वल दर्जाचा होतो.’ याचा अर्थ एवढाच की आपण आपला कर्तेपणा गृहीत धरतो, “मी केलं, मी केलं.” तर अशा कर्तेपणा दाखवण्यामध्ये गर्व किंवा खंत लपलेली असते. आपण जेव्हा यशस्वी होतो, तेव्हा गर्व होतो, जेव्हा अयशस्वी होतो तेव्हा नैराश्य येतं. म्हणून दोन्ही बाजूंनी असा कर्तेपणा दाखवू नये कारण त्यामुळे अभिमान किंवा गर्व अथवा निराशाही येते. म्हणून कर्तेपणाची भूमिका ठेवण्याऐवजी आपण फक्त साक्षीदार व्हावं... आपण जाहीरपणे सांगून टाकावं किंवा मनाला पटवून द्यावं की कर्ताकरविता परमेश्वर आहे. मी कर्ता नाही तर मी फक्त साक्षीदार आहे. अशी स्थिती आपण मिळवली पाहिजे. ते स्वतःला पटवून दिलं पाहिजे.

उदाहरणार्थ, हनुमान लंकेचा प्रवास यशस्वी करून आल्याबद्दल, सीतेला भेटल्याबद्दल सगळ्यांनी त्याचे अभिनंदन केलं. एवढे मोठे काम केल्याबद्दल गर्व वाटण्याऐवजी, मान डोलावून ते मान्य करण्याऐवजी, तो म्हणाला, “तुम्ही माझं अभिनंदन कशाला करता? माझे आभार का मानता? मी तर केवळ रामचंद्राचा सेवक आहे. त्याच्या कृपेशिवाय मी हे करूच शकलो नसतो, मी हे कार्य पूर्ण करू शकलो नसतो.” म्हणजेच हनुमानाने त्याचं कर्तेपण मान्य केलं नव्हतं. मी रामचंद्राला भेटण्यासाठी अधीर झालो आहे. राम हा कर्ता आहे आणि तुम्ही कर्ते नसता. मी आणि तुम्ही फक्त कायमचे साक्षीदार म्हणून राहू.

आता पुढची गोष्ट म्हणजे आपण आपल्यातच बोलत असतो. आपण ह्याबद्दल आपल्या पूर्वीच्या एका संवादात हे बोललो आहे... प्रत्येक मुद्द्याला चांगल्या आणि वाईट बाजू असतात. प्रत्येक मुद्द्याच्या सकारात्मक आणि नकारात्मक बाजू असतात. ह्यालाच आपण मनातल्या मनात होणारा संवाद असे म्हणतो. आणि तो सतत चालूच असतो... उलट-सुलट असे! त्याप्रमाणे आपले विचार वेगवेगळ्या दिशेने धावत असतात आणि आपण विचारांच्या गर्दीत शिरतो, त्याहीपेक्षा आपण बोलतो एक आणि करतो दुसरेच! म्हणजेच विचार, शब्द आणि कृती यांच्यात सुसंगती नसते पण भगवान म्हणतात, “मनस् एकम्, वचस् एकम् करमण्येकम् महात्मानम्! कर्मण्यन्यत्, मनस अन्यत्!” असं पहा... जर ते दोन निरनिराळे असतील तर काय घडेल? ते वेगवेगळे आहेत. - दुरात्मानम्- ही दुष्ट व्यक्ती असते. जेव्हा त्यांच्यात सुसंगती असेल, तर तो राजा माणूस... महात्मानम्... आणि जेव्हा विसंगती असेल, तर तो दुरात्मानम्... कर्मस्येकम्, वचस्येकम् मनस्येकम्... यांच्यात एकमत असावं... आपण गोंधळलेले असतो, अस्वस्थ असतो, आपल्या मनाला शांतता नसते... कारण विचार, उच्चार आणि आचार यांच्यात ऐक्य नसते.

सोपे उदाहरण. रामकृष्ण परमहंस हे कलकत्यातील राणी रासमणींनी बांधलेल्या कालीमातेच्या मंदिरात पुरोहित म्हणून सेवा करत होते. परमहंस हे त्यांच्या सभोवार लहानसं मंडळ भरवून सत्संग करत असत.

अचानकपणे ते उठले आणि राणी रासमणीकडे गंभीरपणे पाहून रासमणीला सावध राहण्याबद्दल सूचना दिली. खरं म्हणजे हे मंदिर राणी रासमणीने बांधून घेतलं होते, पण रामकृष्ण परमहंस हे खूपच रागावले होते आणि मोठ्याने गरजले, “तू कसला विचार करत आहेस? तू माझं बोलणं लक्षपूर्वक ऐकत आहेस का? तुझं मन कुठे आहे?” असं जे ते म्हणाले त्याचा अर्थ जेव्हा आपण सत्संग ऐकत असतो, तेव्हा इतर दुसरे विचार मनात येऊ देऊ नयेत आणि जर आपण काही करत असलो तर त्यावेळेस आपल्या मनातील विचार आणि शब्द त्या अनुसारच आपली कृती असेल ह्याची आपण काळजी घेतली पाहिले. म्हणजे मानसिक शांततेकरता आपले विचार, उच्चार आणि आचार यामध्ये ऐक्य असलं पाहिजे. आपण जर विचार केला की आपल्याला शांती का मिळत नाही? का? तर उत्तर असं आहे की आपल्या मनात नेहमी शंका असतात, शंका न घेता आपण कुठलंही काम करत नाही. प्रत्येक व्यक्तीबद्दल, प्रत्येक गोष्टीबद्दल आपण शंका घेत असतो. आपण त्यावेळच्या परिस्थितीवरही शंका घेत असतो, होय! आपण शंका घेत रहातो, जीवन हे कायम संशय आणि शंकांनी भरलेले असते. पण गीता सांगते, “संशयात्मा विनश्यति”... संशयी माणसाचा नाश होतो. दुसऱ्या शब्दात म्हणजे अध्यात्मिक क्षेत्रात आपण शंकारहित, निःसंशय राहणं चांगलं! खरं म्हणजे तुम्ही जर खोलवर संशयाविषयी, शंकाबद्दल विचार केलात तर तुम्हाला समजेल की शंकांचे पूर्ण उत्तर मिळणार नाही कारण, एका प्रश्नाचे उत्तर एकदा दिले की दुसऱ्या शंकेला मार्ग मोकळा होतो. माणसं पहिल्या प्रश्नाचं पूर्ण उत्तर ऐकल्याशिवाय तो दुसऱ्या शंकेबद्दल विचार करू लागतो. उत्तर ऐकण्याकरता तो वाटही पाहत नाही, तो नवा प्रश्न विचारण्यास सुरुवात करतो. तो पहिल्या प्रश्नाचं उत्तर ऐकण्यापूर्वीच नवीन शंकांचा विचार करू लागतो. अशामुळे शंकांचं उत्तर कधीही मिळत नाही.

साधं उदाहरण... जेव्हा झाडाची वाळलेली पानं गळून पडतात, तेव्हा काय होतं? नवीन पालवी फुटायला लागते. होय! नवीन पालवी नक्कीच दिसायला लागतात. त्याचप्रमाणे एक शंका दूर झाली की नवीन शंका डोकं वर काढते. म्हणून काय करायला हवं? शंकांची उत्तरे मिळणार नसतातच, तर त्या शंका सोडूनच दिल्या पाहिजेत. एकदा तुम्हाला पटलं की मग शंका घेऊच नयेत.

मी आणखी एका गोष्टीचाही विचार करतो... आपल्या मनाला शांतता नसते. का? आपल्या जीवनात वेळोवेळी घडणाऱ्या विशिष्ट गोष्टींचाच फक्त विचार करत राहतो. बाबा नेहमी म्हणतात, “तुम्ही काळजी का करता? त्या काळज्या आकाशातल्या निघून जाणाऱ्या ढगांसारख्या असतात. तुम्ही दुःखी का होता? हे सर्व निघून जाणाऱ्या ढगांसारखे असतात. सर्व ढग निघून जाणारे असतात. कुठलाही ढग कायम राहणारा नसतो. म्हणून निघून जाणाऱ्या ढगांचा विचार करण्यापेक्षा काय टिकणाऱ्या आकाशाचा विचार करावा. आकाश न बदलता कायम तसंच राहते. जे निघून जाणारे ढग असतात, त्यांचाच आपण विचार करतो आणि काळजी करत राहतो. आपल्या आयुष्यातल्या सर्व घडामोडी, सर्व प्रश्न, सगळे प्रसंग त्या चांगल्या असोत वा वाईट, यश असो किंवा अपयश, हे सर्व मागे पडणारे, निघून जाणारे असतात- ते कायम राहणारे नसतात, मग आपण जे बदलत नाही, कायम राहणारे आहे त्या आकाशाचाच विचार करू या. तुम्ही आकाश आहात, ढग नाही. आकाश हे काय आहे? ते तुमची जाणीव असतं. आकाशात द्वैत नसतं, ते एकच आणि सारखेच राहते. मग ढग म्हणजे काय असतं? तुमचं मन. मन हे ढगांसारखं असतं, ढगांनी भरलेलं असतं. द्वैत असतं. मनाचा शांतपणा म्हणण्याचे दुसरे कारण असे की मला काही गोष्टी मिळवायच्या आहेत, त्यांचा ताबा घ्यायचा आहे, नाहीतर त्या नाहीशा होतील. समजा सत्ता! मला सत्ता मिळवली पाहिजे, कदाचित ती सत्ता उद्या नाहीशी होईल, मला ती मिळणारही नाही. सौंदर्य, मला ते सौंदर्य मिळवू द्यात नाहीतर ते उद्या नाहीसं होईल. दीर्घकाळ टिकणार नाही. मी माझी प्रतिष्ठा जपली पाहिजे नाहीतर कालांतरानं ती प्रतिष्ठा राहणार नाही. मला संपत्ती मिळवली पाहिजे कारण ती नंतर मिळवता येणार नाही. म्हणजेच या सर्व भौतिक इच्छा- सत्ता, सौंदर्य, प्रतिष्ठा, संपत्ती या सर्व

नाहीशा होणाऱ्या आहेत हे आपल्याला माहित आहे. कालाच्या ओघात त्या सर्व क्षीण होणार असतात हेही आपल्याला माहित असतं, तरीही आपण त्यांच्यामागे, त्या मिळवण्यासाठी धावत असतो. आपण हे लक्षात ठेवलं पाहिजे की सत्ता, सौंदर्य, संपत्ती, प्रतिष्ठा अशा सर्व गोष्टी निघून जाणाऱ्या ढगांसारख्या असतात. आणि सत्य हेच आहे की आकाश तसंच राहतं.

असाच एखादा खडक असतो. त्याच्या एखाद दुसऱ्या ठिकाणी फुलझाड दिसायला लागतं, त्याला फुलं येतात, मग काय होतं? त्या रोपट्याच्या शेंड्यावर उमललेलं ते फूल कोमेजून जात, ते जास्त वेळ टिकत नाही, पण तो खडक तसाच राहतो. फुलं राहत नाहीत पण खडक मात्र राहतो. म्हणून आपण त्या फुलाकडे आकर्षित होऊ नये.

जेव्हा आपण ध्यानधारणा करतो, तेव्हा आपण खडकाबद्दलचा विचार करतो, जो कायम स्थिर आणि शाश्वत आहे. मन बदलतं पण आत्मा बदलत नाही. देह बदलतो पण आत्मा कधी बदलत नाही. म्हणून आपल्याला हे सत्य माहित असलं पाहिजे. काही लोकांना सत्य कुठे आहे हे शोधावंसं वाटतं. जगाचा शोध घेतल्याने सत्य सापडत नाही तर त्याचा शोध घेतला तर ते सापडतं. सत्याचा शोध घेण्यासाठी कुठे जावं लागत नाही.

साधं उदाहरण... सत्य हे माझ्या जन्माआधीही होतं आणि मी हे जग सोडून गेल्यावरही राहणार आहे. माझ्या मृत्यूनंतरही ते राहणार आहे. म्हणजेच सत्य हे प्रारंभी, मधल्यावर आणि अंतापर्यंत राहणार आहे. ह्या तीनही काळात ते राहणार आहे. मी, माझं शरीर, माझं मन, माझी बुद्धी हे माझ्या जन्मापूर्वी नव्हतं आणि माझ्या अंतानंतरही राहणार नाही. माझ्या जीवनाच्या प्रवासानंतर ते राहणार नाही. म्हणून आपल्याला हे सत्य आरंभाला, मध्याला आणि शेवटापर्यंत राहणार आहे हे माहित असलं पाहिजे. जसं बल्बमधील तार गेल्यावर मंद होतो त्याप्रमाणे! जेव्हा बल्ब चालू असतो, तेव्हा वीज चालू असते आणि बल्बमधील सूक्ष्म तार तुटल्यावरही वीज खंडीत न होता चालूच राहते. तुम्ही वीज आहात, पण बल्ब नाही हे लक्षात ठेवलं पाहिजे.

दिवसाच्या स्वप्नात तुमच्याकडे काही गोष्टी असतात, तर रात्रीच्या स्वप्नात विशेष, मूल्यवान क्षण असतात. पण दिवसाची स्वप्ने प्रकाशात दिसत नाहीत आणि रात्रीची स्वप्ने दिवसाच्या उजेडात दिसत नाहीत. म्हणून त्यांना भास किंवा आभास म्हटलं जातं. सरतेशेवटी जग हे दृश्य-अदृश्य गोष्टींनी भरलेलं असतं. तर असत्य काय ते शोधून काढा म्हणजे आपल्याला शांती मिळेल.

पुढची गोष्ट म्हणजे मला शांतता का मिळत नाही? त्याचं कारण म्हणजे आपण प्रत्येक गोष्टीला विरोध करतो... परिस्थितीनुरूप परिस्थिती जशी येईल तसे आपण का वागत नाही? का नाही? मी विरोधच करत राहतो, प्रश्न विचारत राहतो. असं का? काही लोक असंही म्हणतात की माझ्या चेहऱ्यावर सुरकुत्या का? काही जण म्हणतात, माझे दात पडले... का? आपल्याला हे कळत नाही की काळाप्रमाणेच वयाप्रमाणे ह्या गोष्टी घडतातच, घडणारच. तिथे विरोधाचा प्रश्नच येत नाही. तुमच्यातील काही जण प्लॅस्टिक सर्जरी करतात कारण त्यांना तरूण दिसायचे असते. याचा अर्थ म्हणजे नैसर्गिक गोष्टींना विरोध. तेव्हा असा विरोध न करता त्या नैसर्गिकपणे होऊद्यात, त्या तशाच घडत राहू द्यात. विरोध करू नका.

दुसऱ्या शब्दात एक साधं उदाहरण. नव्यानं पोहोणाऱ्या माणसाला बुडण्याची शक्यता असते... का? त्याला वाहणाऱ्या पाण्याच्या दिवशेविरुद्धच जायचं असतं. अशा विरोधात, झगडण्यात तो थकेल आणि बुडेलही. एखादा कागदाचा तुकडा किंवा मृत माणसाचे शरीर पाण्यावर तरंगत राहते... का? कारण तिथे जराही प्रतिकार नसतो. तेव्हा शांततामय जीवन जगण्यासाठी आपण नदीच्या प्रवाहाबरोबरच पोहू या. दुसऱ्या शब्दात म्हणजे परिस्थितीचा स्वीकार करणं.

मग आपल्याला शांतता का मिळत नाही? काही लोक म्हणतात मी प्रेमासाठी जगतो... मी प्रभूच्या

कृपेच्या प्रतीक्षेत आहे... तर आपण चुकत आहोत. प्रेम हे सर्वत्र आहे. परमेश्वराच्या कृपेमुळेच आपण आत्ता जिवंत आहोत. परमात्म्याच्या अपार प्रेमानं आपण श्वासोच्छ्वास करू शकत आहोत. प्राणवायू घेऊ शकतोय, आपला रक्तप्रवाह हे सगळे त्याच्याच आपल्यावरील प्रेमाने चालले आहे. त्यानं आपल्याला अतिसुंदर, आश्चर्यकारक निसर्ग बहाल केला आहे.... बागा, टेकड्या, डोंगर, पर्वत आणि समुद्र, फुले, प्राणीजग आणि पक्षी अशी सर्व जगाची निर्मिती करून हे विश्व दिलेलं आहे. तुम्ही किती भाग्यवान आहात! सर्व जगाचं अस्तित्वच प्रेममय आहे, आणि तुम्ही स्वतः प्रेम आहात. ह्या सर्वांमुळे तुमचे अस्तित्व आहे, तेव्हा असं कधी म्हणू नका की प्रेम मिळत नाही... हा सगळा आंधळेपणा आहे. काही लोक म्हणतात, माझ्यावर देवाची कृपा नाही, पण तुम्ही चुकत आहात. परमेश्वराची कृपा भरभरून आहे आणि तुम्हाला ती मिळू शकते पण तुम्ही तुम्हाला बंद करून घेतले आहे!

सोपं उदाहरण! बाहेर पूर्णपणे प्रकाश पसरला आहे, पण खोलीत मात्र अंधार आहे... का? तुम्ही तुमची दारे, खिडक्या बंद करून घेतल्या आहेत... हा कुणाचा दोष आहे? ती तुमची चूक आहे. तुम्ही दारे-खिडक्या बंद करून घेतल्यामुळे खोलीत अंधार आहे. आता ती दारे-खिडक्या उघडा, तुम्हाला सूर्यप्रकाश मिळेल... अशाच प्रकारे, तुम्ही देवाच्या जवळ मोकळे व्हा, तुम्हाला त्याची कृपा जाणवू लागेल. तुम्ही फक्त त्याचं स्वागत करा, एवढंच! परमेश्वराची कृपा मिळवण्यामध्ये कोणताही अडथळा आणू नका. तुम्ही फक्त साक्षीदार म्हणून राहा. सूर्यप्रकाश जसा येईल, त्याचं स्वागत करा. समुद्राच्या किनाऱ्यावर जे मोठे खडक, गुळगुळीत झालेले दगड दिसतात ते पूर्वी समुद्रात खोलवर होते. ते समुद्राच्या लाटांचा प्रवाह, त्यांचा जोर सहन करत होते, खूपच प्रचंड जोर, प्रचंड धक्के, प्रचंड मारा सहन करत होते. आपली गत, परिस्थिती तशी होऊ नये. आपण नदीच्या पाण्याच्या प्रवाहाबरोबर वाहत राहू या... समुद्राबरोबर राहू या आणि प्रेम आहे हे अनुभवू या. देवाची कृपाही सदैव आहेच, माझं काम फक्त एवढंच की त्यात अडथळे, अडचणी आणायच्या नाहीत.

आता मी या सर्व गोष्टींचा एकत्र आढावा घेतो. इथे परमेश्वराची भूमिका नेमकी काय आहे? परमेश्वराची भूमिका अशी आहे की, तुमचं मन स्तब्ध, सकारात्मक, अलिप्त आणि मंद करणं हेच आहे.

म्हणजे आपलं मन विचाररहित, अलिप्त होईल की ते आपल्यासाठी साधनेकरता योग्य आणि आदर्श होईल. जेव्हा मनाचं अस्तित्व नाहीसं होईल, आपण अद्वैताचा अनुभव घेऊ शकू.

माझ्या मित्रांनो, या माझ्या छोट्याशा भाषणातून मी शांततेसाठीच्या सूचना आपल्याला देऊ शकलो. आभारी आहे.
